

Roomalaisen rautakauden hautaraunio Viitasaaren pi-
täjän Keihärinkosken kylässä Rantalan torpan maalla,

tutkinut v. 1927 A. Europaeus.
Kertomukseen kuuluu 3 karttaa,
5 valokuvaa (6604 - 6607) sekä
H. M. l. 8739:1 - 3 ja 8825:1 - 14.

Kansakoululainen Kalle Kainulainen Viitasaaren pitäjän Kei-
härinkosken kylän (N:o 1) Heikkilän eli Väinölään talon Ran-
talan torpasta löysi syyskuussa 1926 kotitorppansa maalta
eräästä lapinraunion nimellä tunnetusta isosta kivirauniosta
muutamia muinaisesineitä, jotka sittemmin toimitettiin museoon
ja joista museon luettelossa on seuraavat tiedot:

8739. Kansakoululainen Kalle Kainulaisen, Viitasaaren Kei-
härinkoskelta, rouva Aura Lyytikäisen välityksellä museoon lä-
hettämät esineet, diar. 23/XII 26, hinta 100 markkaa.

1. Rautainen putkikirves, putkesta on melkein toinen puo-
li pois revennyt; putken pohja tasainen. Terä viisto, kulu-
nut 104,0 38,0 34,0 mm.

2. Pronssinen rannerengas, löytymisen jälkeen puhdistettu,
muoto lähinnä kuten Hackman, "Die ältere Eisenzeit I T 10:1",
keskeltä paksuin, poikkileikkaukseltaan lähes 6-kulmainen. Päät
ovat olleet poikkipiirroilla koristettuja, ja ulkopinnassa nä-
kyy siellä täällä leimattuja kehäkoristeita. 66,5 x 63,5 mm,
paksuus 12 mm.

3. Lasihelmi, sisästä kullattu (n.s. goldüberfangen) 12,0
13,0 13,0 mm.

Esineet on löytänyt mainittu Kalle Kainulainen Viitasaaren
pitäjän Keihärinkosken kylästä syyskuussa 1926, Heikkilän ta-
loon kuuluvan Rantalan torpan maalta, aivan torpan lähistöltä,

sen ja Kiukaanniemen mökin välimalta, kivirauniota penkoessaan. Paikalla on 2 kivirauniota aivan vierekkäin, toinen n. 4 m, toinen n. 8 m halkaisijaltaan; ainakin toisessa väitetään olleen tulisijan. Aikojen kuluessa on raunioita pengottu niin, että niistä on vain pohjakerros jäljellä.

Raunio a. Allekirjoittaneen osalle joutui virkamatkallaan v. 1927 tämän löytöpaikan tarkastaminen. Mainittu Rantalan torppa sijaitsee Keihärinkosken kautta Keiteleeseen laskevan Muuruejärven itärannalla vajaa km:n mainitun kosken niskasta ja ehkä täyden kilometrin Keihärinkosken laivalaiturilta lähes etelään päin, ja hautaraunio, josta löydöt tavattiin (raunio a kartalla), on Rantalan torpasta vajaa 200 metriä jokseenkin pohjoiseen päin, aivan lähellä Keihärinkosken kylän Eskolan talosta lohkaistun Kiukaanniemen palstatilan rajaa, rajapyykistä N:o 3 vain vähän yli 20 metriä etelään (ks. karttoja 1, 2). Se sijaitsee viेतolla rantakalliolla vain 4 - 5,50 m veden pintaa ylempänä ja oli nyt n. 8 m laaja, pahoin hajoitettu ja osaksi ilmeisesti luonnostaankin viettoa kalliota alas vyörynyt. Raunion itäpuolisko näytti kuitenkin säilyneen - ainakin reunakivet - jokseenkin alkuperäisillä kohdillaan (ks. karttaa 3), kuten myös löydöt sittemmin osoittivat. Sen mukaan arvioiden on alkuperäinen raunio ollut n. 6 m laaja ja 4,80 - 5,50 m korkealla järven nykyisestä pinnasta sekä muodoltaan neliskulmaisen pyöreä. Varsinaista reunakiveystä oli kuitenkin vaikeata jyrkästi eroittaa siitä muinaisesta rantakivikosta, joka suunnilleen samalla korkeudella kuin raunio seuraa tässä Muuruejärven rantaa ja josta raunion muinaiset tekijät ovat helposti saaneet ainekset hautauksensa katteeksi. Hieman johtoa tarjosi pisteestä B lounaaseen jatkuva kivikko-terrassi, jota voinee pitää raunion ulkoreunana sen perustalla, että heti sen sisäpuolelta, kohdasta 2, löytyi luumuruja. Tämän reunustan ulkopuolinen kivikko, pisteestä B etelään, tuntui taas jo luontaiselta. Raunion keskusta on täynnä kiviä, joita ei ole kuitenkaan yleensä merkitty kartalle siksi et-

tä ne oli viime syksyisessä kaivauksessa miltei kaikki paikoiltaan pengottu. Kartalle onkin merkitty vain ne kivet, jotka näyttävät olevan alkuperäisissä asemissaan, tahi oikeammin joita ei ole liikuteltu ainakaan viime vuosien kaiveluissa. Keskustassa oli kiviä yleensä vain yhdessä kerroksessa, reunoilla sitävastoin - ilmeisesti sekundäärisesti - verraten paksuina röykkiöinä, varsinkin rinteiden alla raunion ala eli länsireunassa. Vietto kalliorinne tällä taholla olikin, varsinkin raunion luoteinen sektori, aikojen kuluessa tyhjentynyt melkein kokonaan kivistä. Raunion korkeudesta on näin ollen vaikeata antaa mitään mittoja.

Ennenkuin selostan itse kaivauksen niukkoja tuloksia, kerrottakoon vielä lyhyesti viime syksynä tavattujen muinaisesineiden löytöhistoriikki. erinäisten huvittavien piirteittensä vuoksi. Kansakoululla oli kuulemma oppilaille selvitetty, että muinaissuomalaiset hautasivat vainajansa kapineineen kivi-raunioiden alle. Kotimatallaan olivat koulupojat, niiden joukossa Kalle Kaimulainen, kulkiessaan polkua raunion yli, ruvenneet penkomaan sitä sillä tuloksella, että raunion keskipisteen (K) itäpuolelta löydettiin rannerengas ja putkikirves, sen luoteispuolelta lasihelmi (8739:1 - 3). Pojat olivat näyttäneet sitten löydöksensä opettajalleen, joka ei kuitenkaan kiinnittänyt niihin enempää huomiota. Rannerenkaan otti haltuunsa eräs vanha kalastaja, joka aikoi tehdä siitä uistimen väittäen että vanhasta esineestä saa antoisan pyyntineuvon. Hän oli jo kirkastanut esineen mutta jätti tuumansa toteuttamisen sikseen, kun lappalaiset alkoivat unessa pahoin häntä häiritä tanssien piiritanssia hänen ympärillään. Kauppias Petter Lyytikäisen pojat saivat sittemmin tiedon esineistä toimittaen ne museoon. Mahdollisesti olivat löytäjät kuulleet kerrottavan, että rauniosta oli aikaisemminkin esineitä tavattu. Kiukaanniemen torpassa, missä oli vanhoja asukkaita vielä elossa, tiedettiin nimittäin, että Rantalan torpan entinen asukas, Lauri Niskas-vainaja, oli n. 40 vuotta sitten "hake-

nut" raunion ja löytänyt siitä paljon esineitä, m.m. keihäänkärjen, "soljen" ja molemmista päistään terävän kiviaseen (kuvauksesta päättäen soikean tuluskiven). Mihin löydökset olivat joutuneet, ei tiedetty, mutta vanhat muistivat vielä nähneensä niitä Niskasella. - Viime syksyiset löydöt olivat muuten antaneet aiheen tuloksettomiin penkomisiin seudun muissakin osaksi luontaisissa tai myöhäisaikuisissa kiviraunioissa, joista olen jättänyt lähempiä tietoja topografiseen arkistoon.

Selostettu hautaraunio, raunio a, tutkittiin jakamalla se neljään sektoriin. Kivien alla kallioperustalla oleva ohut maakerros seulottiin tarkoin. Löydöt jäivät kuitenkin niukoiksi, kuten saattoi odottaakin aikaisemmin niin perusteellisesti pengotusta muinaisjäännöksestä. Kiven alla oli kallion päällä likaisen ruskeata hiekkamaata 5 - 15 cm. Kallion pinta oli epätasaista ja kuoppaista; syvempiä kuopanteita oli kohdassa 2, mistä löytyi palaneita luumuruja n. 40 - 50 cm syvälle asti, ja kohdilla 5 - 6, missä maa oli kivien alla ainakin yhtä syvälle hiilensekaista ja mistä saatiin talteen myös vähäsen löytöjä. Luita oli paitsi kohdassa 2, myös vähän kohdassa 3. Hiiltä oli raunion ulkoreunoilla, ilmeisesti jätettä paljaaseen raunioon pysähtyneestä kulovalkeasta. Kivet rauniossa ovat epäilemättä olleet irrallisia, ilman maatäytettä, kuten eteläpohjalaisissa hautaraunioissa. Silmäkiveä ei ollut. Raunion kallio-reunan alta löytyi vielä kuonakappale (kohta 7). Mutta länsisivulle rinnettä myöten vyöryneen paksun kiviroukkion alta, josta tutkittiin osa pisteen A ympäriltä, ei tullut esille mitään arkeologisesti huomattavaa.

Kaivauksissa saaduista löydöistä: sormus, pronssirengas, ketjunliite, rautaesineiden paloja, kovasimen kappale, kvartsi-iskoksia, vähän luumuruja (8825:1 - 14) olivat viimeainitut ehkä tärkeimmät varmentaan kiviroukkion hautaraunioksi. Aikamääräyksen saamme aikaisemmista löydöistä. Rannerengas (8739:2) on sekä muodoltaan (vrt. Hackman, Eisenzeit, T. 10:1) että koristelultaan (poikkiviirut päissä ja kehäleimat) roomalaisen rautakauden tyyppiä ja kultalevyä sisältäviä lasihelmiä (8739:3) on saman ajan löydöissämme (vrt. Hackman, Eisenzeit, s. 201). Näi-

den esineiden mukaan (vrt. Hackman, main. teos, haudat 4, 7, 30) arvioiden on Rantalan raunion kalusto sijoitettava n. 3 - 5 vuosisadalle j.Kr. (Hackman, m.t., s. 290) eli roomalaisen rautakauden jälkimäiseen jaksoon. Muutkaan löytöesineet - lähinnä rautainen putkikirves (8739:1, vrt. Hackman m.t., s. 236 ja seur.) ja sormus (8825:10), jota yksinkertaisesta muodostaan huolimatta, segmenttimäisen poikkileikkauksensa puolesta voidaan verrata samanikäisiin rannerenkaisiin, - eivät aseta esteitä aikamääräyksellemme. Varsinkin kultasisustaisten helmien nojalla voidaan tätä määräystä vielä tarkentaakin ja rajoittaa se ainakin 3. - 4. vuosisadalle. Tästä tarkemmin Suomen Museoon 1927 painetussa kirjoituksessani.

Rauniot

b ja c.

Syksyllä 1926 museoon lähetettyjä Rantalan löytöjä seuraneessa tiedonannossa mainittiin raunioita olevan löytöpaikalla kaksikin vierekkäin. Toinen oli sijainnut vajaa 3 m koilliseen juuri selostetusta hautarauniosta, jonka kanssa se oli jokseenkin täsmälleen samalla korkeudella järven pinnasta mitaten. Se oli pengottu niin pahoin, ettei siitä ollut jäljellä paljon muuta kuin kuoppa, jonka reunoilla oli vähän koskematonta kivikkoa, lounaisreunalla m.m. isohko, haljennut silmäkiveksi sopiva kivilohkare. Kuopasta nostetut kivet olivat enimmäkseen isoja, kangella liikuteltavia. Rauniota viime syksynä penkoessa - tämä työ oli ilmeisesti suoritettu paljon suuremmilla voimin kuin mitä koulupojilla oli käytettävänään - ei siitä tiedetty mitään löytyneen ja nyt suoritettu tutkimus ei antanut mitään todistuksia siitä, että kyseessä olisi hautaraunio tahi muu ihmiskäsin tehty kivikoko. Ilmeisesti kuuluukin raunio b osana siihen jo edellä mainittuun muinaiseen luontaiseen rantakivikkoon, joka tällä korkeudella kiertää Muuruejärven rantaa ja joka sen pohjoispuolella olevan kallionyppylän ja lounaisreunassa olevan ison kiven välissä on tällä kohden ahtautunut korkeammaksi röykkiöksi. Tuosta kivikkovyöstä voisi hyvällä mieli-

kuvituksella löytää muualtakin hautaraunion tapaisia kasautumia. Raunion a lounaispuolella oli n. 2 - 3 m korkealla veden pinnasta pitkulainen kivikasa, raunio c (ks. karttaa II), joka sekin tarkastettiin kielteisillä tuloksilla. Ellei se ole luonnollinen, voisi sitä pitää muinaisena, raunionaikuisena venelaiturina.

Yleistä.

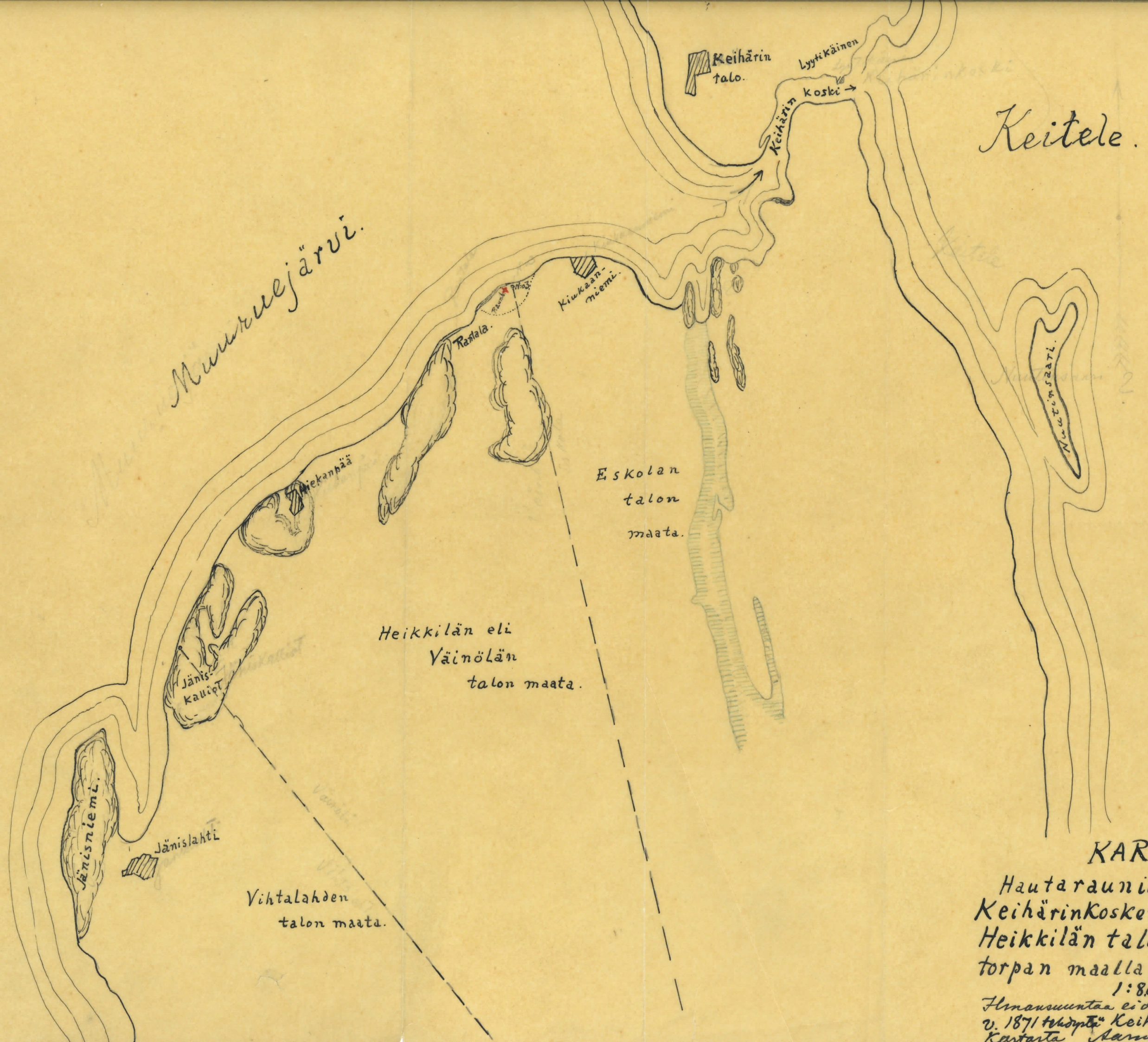
Rantalan raunio on siis roomalaisen rautakauden loppupuolelta, todennäköisimmin n. vuoden 300 j. Kr. vaiheilta ja liittyy löytöjensä puolesta maamme samanaikaiseen itäbalttilaiseen kalustoon. - Seudun vesistösuhteissa on senjälkeen kuluneen runsaan $1\frac{1}{2}$ tuhat vuoden aikana voinut tapahtua huomattavia muutoksia. Löytöpaikkahan on verraten pohjoisessa, missä nykyisenkin maankohoaminen on arvioitu vielä n. 50-60 cm:ksi sadassa vuodessa ja lähellä etelään päin laskevan Keiteleeseen pohjoispäätä. Keiteleeseen vedenpinnan on siis täytynyt täällä pohjoisosissaan maankohoamisen vaikutuksesta laskeutua huomattavasti. Kun putouskorkeus Keihärinkoskessa, jonka kautta Muuruejärvi laskee Keiteleeseen, on vain 1 m:n, on todennäköistä että Muuruejärvi on hautaraunion syntyaikana ollut vielä Keiteleeseen lahtena. Luultavasti on se kapea, alava notko, joka läheltä Keihärinkosken niskaa lähtee kaakkoon päin ulottuen Keiteleeseen rannalle asti (ks. karttaa I) ja joka vieläkin tulva-aikoina on kuulemma osittain veden vallassa, ollut silloin salmena yhdistäen myös Muuruejärven ja Keiteleeseen toisiinsa. Mahdollista on myös näin ollen, että Rantalan hautaraunio on alkuaan koottu jonkun verran lähemmäksi vesirajaa kuin mitä se nyt on.

Metsänrajan veden antimistaan seutu on nykyään Keski-Suomen rikkaimpia. Muuruejärvi on yhä edelleen hyvin kalaisa, samoin Keitele. Erikoisesti mainittakoon järvilohen runsaus: sitä saadaan sekä Keihärinkoskesta ja Keiteleestä sen edustalta että varsinkin ylempää Vuosjärven ja Muuruejärven välisestä 6 m korkeasta Huopanankoskesta, joka lohikoskenä on Keski-Suomen ensimmäisen maineessa. Metsänlintuja on myös paljon. Tämä tieto

somassa joitakin muitakin "lapinraunioiksi" sanottuja kivikokoja, jotka kuitenkin Jänisniemen raunionpohjia ehkä lukuunottamatta olivat luontaisia tai myöhäisaikuisia. Niistä olen jättänyt topografiseen arkistoon oman kertomuksensa. Lapinraunioista on muuten enemmän tietoja jo mainitussa kirjoituksessani Rantalan löydöstä Suomen Museossa 1927.

Tutkimukset Viitasaaren Rantalassa suoritin elokuun 28 päivänä ja syyskuun 4 - 8 päivinä vuonna 1927.

Aarne Europanen

Keitele.

KARTTA I.

Hautaraunio Viitasaaren
Keihärinkosken kylän (N:o 1)
Heikkilän talon Rantalan
torpan maalla (vrt Karttaan II).

1:8,000.

Ilmansuuntaa ei ollut kartalla. Kaps.
v. 1871 tehty Keihärinkosken kylän n:o 1
kartasta Ameruoprauh.

KARTTA III. *Hautausaunio*
Viitasaaren Keihärin-
Koskenkylän Heikkilän-
talon Rantalan torpan
maalla (H.M.I. 8739:1-3 ja 8825:1-14).

Julk. 4-8. IX. 1927 A. Europaenus.

x1-3 Löytökallio
(8) Alue, mistä löydetä on saatu seulaan.
Poltettuja luita.

*3.86-5.51 Korkeusmittoja metreissa Menn-
 rusejärven pinnasta (Sulkaisten kiasissa,
 jos maapinta niitten kohdalla on
 rikki pengotta).*

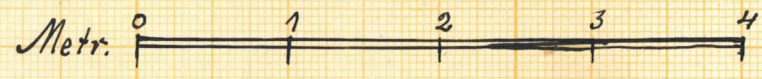
*6-40 cm Jätömaan paksuus kallioper-
 rustan päällä.*

○ Tarkemmin pünnettöjä kiviä

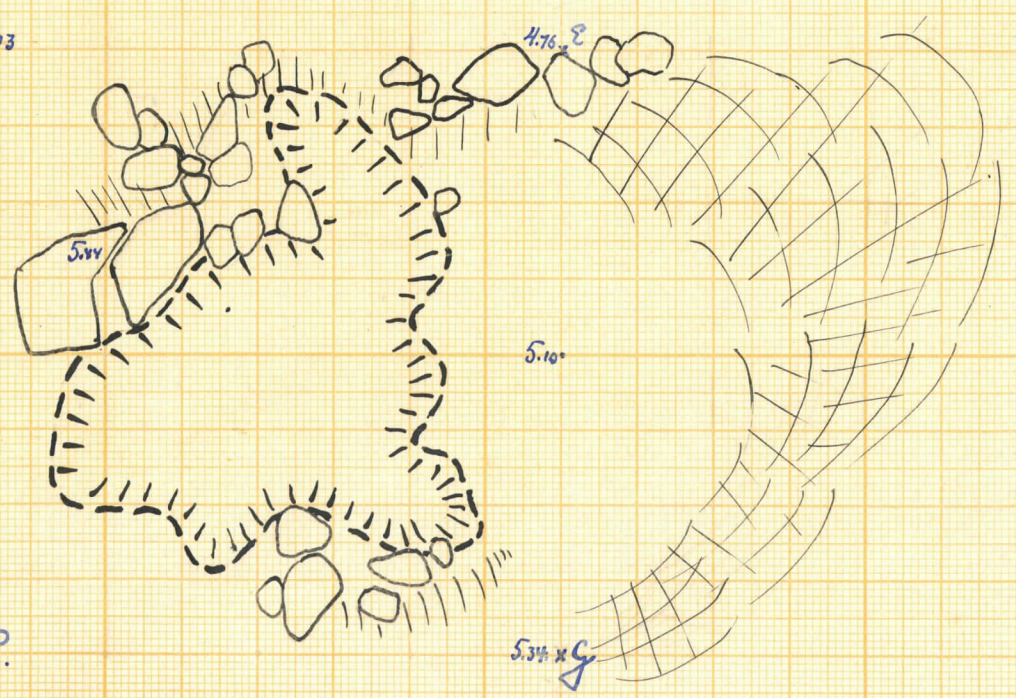
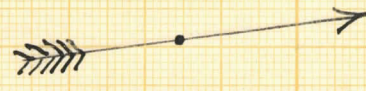
~ Yleensä kiviä

Kalliopintaa näkyjässä

--- Pengottujen alueiden rajat

Raunio a

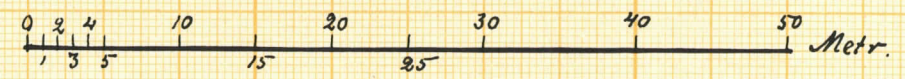

5.36 x 5.

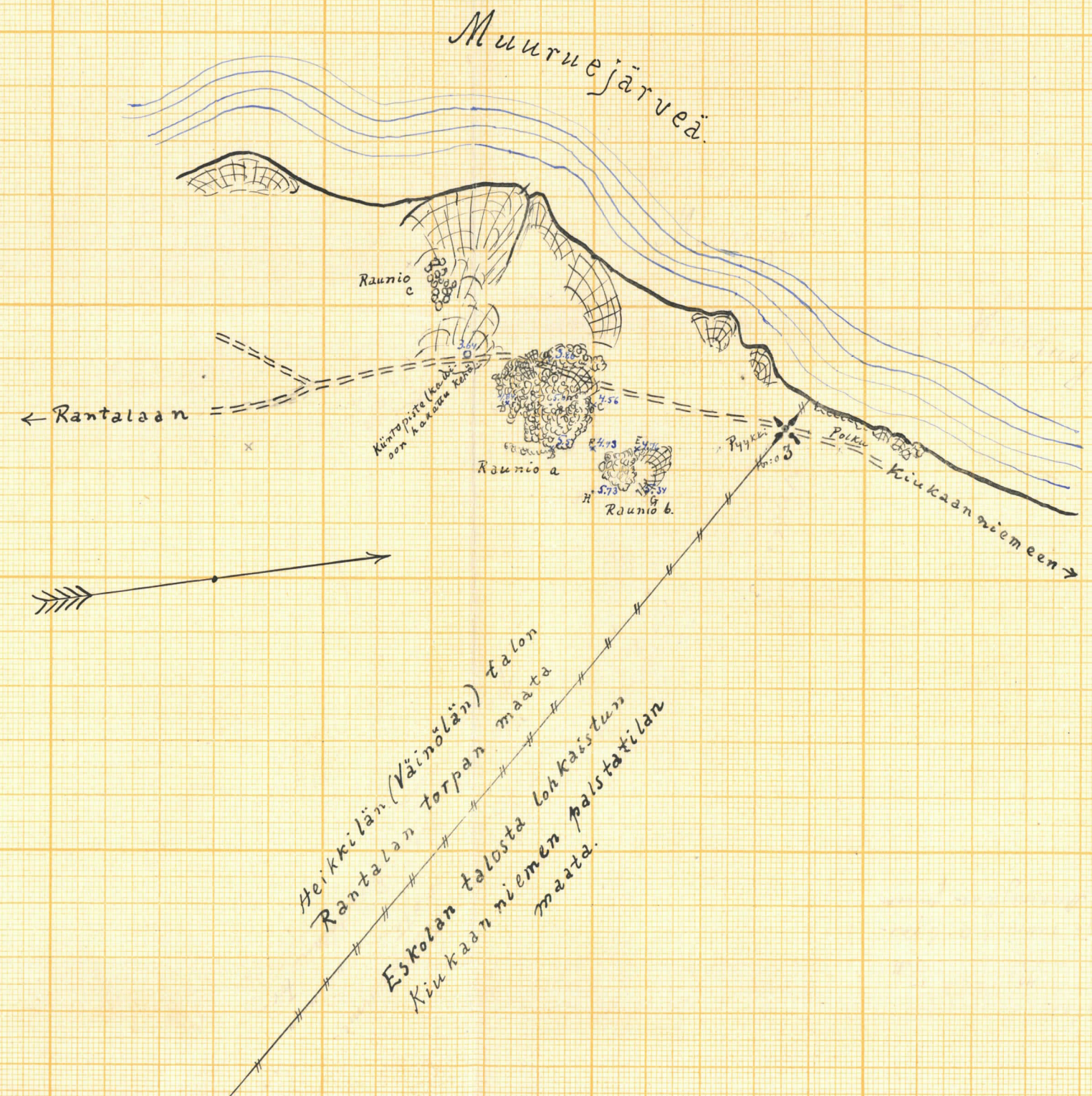
KARTTA II.

Hautarunio
Viitasaaren Keihärinkosken
Kylän Heikkilän talon Ran-
talan torpan maalla

tulk. 4-8. IX. 1927 Aarne Europaeus.

vrt. karttoihin 1 ja 3.

kuu. 1927.

Kuva 1. Näköala Keihärinkoskelta Muuruejärvelle, taustalla on. on. Rantalaa hautausmaunon paikka (1). Kauppias Lyytikäinen lalyöndama pos. Fikostti valokuva.

Valok. O. Alin.

Kuva 2. Näköala Keihäriin talon luota jokeen tullen ^{lev. 6604} etelään; vasemmalla Keihärinkosken oika, keskellä taustalla Kukkaaniemen palstakila, oikealla Rantalaa hautausmaunon paikka (1) ja Kallioniemi (2).

Kuva 3. Näköala Keihäriin talon pikasta etelään Muuruejärvelle. Taustalla vasemmalla Kukkaaniemi, keskellä Rantalaa raunioin paikka (1) ja Kallioniemi (2).

lev. 6605.

Valok. A. Europaeus 28. VII. 1927.

kuva 4. Hautausmaus Rantalaa torpan maalla
etelästä päin, taustalla Munnajärvi. Löytöjä Kalle
Kainulainen seisoo rauniolla. Valok. N. 28. VIII. 1927. lev. 6606.

kuva 5. Sama hautausmaus kuin kuvassa 4
länsilounaasta, Munnajärven rannasta
otettuna. Etualalla oikealla luontaisiksi havaitun
raunion c mukha. Valok. N. 28. VIII. 1927. lev. 6607.